

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
*Кафедра економіки, підприємництва
та туризму*

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

Москаль Павло Євгенович

УДК 332.145

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«Забезпечення ефективного розвитку закладів курортно-
рекреаційного комплексу регіону»**

242 «Туризм»

Подается на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

_____ Москаль П.Є.

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:

Опалов Олександр Анатолійович

кандидат економічних наук, доцент

АНОТАЦІЯ

Москаль П.Є. Забезпечення ефективного розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу регіону. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 242 «Туризм». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Кваліфікаційна робота розглядає санаторно-курортну діяльність на території України. Вивчає її поняття, змістовність, а також класифікацію із розумінням особливостей в роботі кожного виду курортних об'єктів. Також досліджено санаторно-курортну діяльність закладів «Шаян» та «Синяк», які допомогли в розкритті окремих питань стосовно курортно-рекреаційної справи. Плюс до того обумовлені напрями удосконалення управління курортним господарством Закарпаття.

Ключові слова: санаторно-курортна діяльність, курорт, ефективний розвиток, комплекс.

ANNOTATION

Moskal P.E. Ensuring the effective development of the region's resort and recreation complex facilities. – Qualification work on manuscript rights. Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 242 "Tourism". – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The qualification work examines sanatorium-resort activity on the territory of Ukraine. He studies its concepts, content, as well as classification with an understanding of the peculiarities in the work of each type of resort facilities. The sanatorium-resort activities of the "Shayan" and "Synyak" establishments were also investigated, which helped in revealing certain issues related to the resort-recreation business. In addition, directions for improving the management of the resort economy of Transcarpathia are stipulated.

Keywords: sanatorium-resort activity, resort, effective development.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ	
КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ	
1.1. Поняття, зміст та значення курортної діяльності.....	7
1.2. Види та особливості курортно-рекреаційних закладів.....	9
РОЗДІЛ 2. СТАН САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА	
УКРАЇНИ	
2.1. Характеристика курортно-рекреаційного комплексу України.....	13
2.2. Оцінка курортно-рекреаційного комплексу Закарпатської області....	15
2.3. Аналіз діяльності курортних комплексів «Синяк» та «Шаян».....	19
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ	
ПІДПРИЄМСТВ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ	
РЕГІОНУ	
3.1. Напрями удосконалення управління курортним господарством	
Закарпаття.....	25
3.2. Шляхи підвищення ефективності функціонування комплексів	
«Синяк» та «Шаян».....	29
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
ДОДАТКИ.....	39

ВСТУП

Актуальність теми. Курортно-рекреаційний комплекс є важливим сектором економіки багатьох регіонів, який забезпечує розвиток туризму, створює робочі місця, сприяє підвищенню життєвого рівня місцевого населення та залученню інвестицій.

Курортно-рекреаційний комплекс може стати основою для розвитку туристичної галузі, яка принесе значні прибутки регіону. Туризм є однією з найбільш прибуткових галузей у світі, і правильне забезпечення розвитку курортного комплексу здатне залучити туристів з різних країн, створюючи робочі місця та збільшуючи прибуток для місцевих бізнесів.

Курортно-рекреаційні комплекси можуть відігравати важливу роль у розвитку менш розвинених регіонів, сприяючи розширенню інфраструктури, покращенню послуг та створенню нових робочих місць. Це може зменшити економічну нерівність між різними регіонами і сприяти залученню інвестицій в менш привабливі райони.

Аналіз останніх досліджень. Курортна справа за своїм широким поняттям та актуальністю стала предметом для вивчення багатьма авторами-науковцями, таким як Любіцева О.О., Павлова В.І., Черчика М.Н., Фоменко Л.В., Артюхова І.В., Казачковська Г.В., Коніщева Н.Й. та інші. Вони присвятили багато своєї праці питанням організації та розвитку санаторно-курортної діяльності.

Аналітичні та теоретичні дослідження Закарпаття та його санаторних закладів були виконані Долішнім М.І., Мацолою В.І., Ємцем Г.С., Мікловдою В.П., Ленделом М.А.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка та обґрунтування напрямів ефективного розвитку санаторно-курортного господарства окремо взятого регіону.

Для досягнення мети в роботі поставлено наступні **завдання:**

- розкриття поняття санаторно-курортної діяльності та її змісту;
- дослідження видів та особливостей курортно-рекреаційних закладів;

- оцінка тенденцій розвитку курортної справи в Україні;
- загальна оцінка курортно-рекреаційного комплексу Закарпатської області та окремих об'єктів;
- опрацювання напрямів удосконалення управління курортним господарством Закарпаття;
- обґрунтування шляхів підвищення ефективності функціонування окремих санаторно-курортних закладів.

Об'єктом дослідження виступає діяльність санаторно-курортних комплексів Закарпатської області.

Предметом дослідження є забезпечення ефективного розвитку курортно-рекреаційного комплексу регіону.

Для повного розкриття теми в кваліфікаційній роботі були використанні такі **методи** дослідження, як узагальнення, аналітично-дослідницький метод, статистичний та оцінювальний методи.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що кваліфікаційна робота має елементи поглибленого вивчення окремих аспектів поняття та особливостей ефективного розвитку санаторно-курортного комплексу регіону.

Практичне значення отриманих результатів пояснюється можливістю реалізації запропонованих автором напрямів ефективного розвитку підприємств курортно-рекреаційного комплексу в діяльності таких закладів, а також в регіоні в цілому.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи доповідались на двох науково-практичних конференціях, опубліковані тези доповідей.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. В роботі присутні 4 таблиці та 5 рисунків. Загальна кількість сторінок – 35.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

1.1. Поняття, зміст та значення курортної діяльності

Якщо туризм як загальна сфера діяльності почала розвиватись тільки нині, санаторно-курортна справа має довгу та цікаву історію. Вона виникла досить давно, ще коли поняття санаторіїв навіть не вживалось. У ранньому середньовіччі перші курорти будувались на місцях знаходження джерел мінеральних вод, саме вони служили осередком оздоровлення з їх використанням.

На початку XVII ст. почало зароджуватись розуміння курортної діяльності, а також разом із тим у Франції була створена інспекція, яка повинна була наглядати за справами курортів та тримати у контролі їх експлуатацію. І тільки у XVIII-XIX ст., з причини розквіту промислових факторів, міжнародної торгівлі, а також транспортних шляхів розпочався стрімкий та прогресивний розвиток європейських курортів та санаторіїв [1, с. 241].

Зараз, розуміючи всі функціональні можливості санаторно-курортної справи, можна надати наступне охарактеризування темі дослідження. Курортологія – це наука, яка аналізує та характеризує лікувальні властивості такого туристичного об'єкту як курорт. Курорт – це певна територія, на якій знаходяться лікувальні властивості, обумовлені кліматичними, природними чи географічними умовами [1, с. 252].

Щоб глибше розкрити поняття курортної діяльності варто зазначити, що існують декілька варіантів курортних факторів. Під цим поняттям розуміють [2, с. 25]:

- умови та фактори території, які сприяють лікуванню та оздоровленню споживачів;
- теоретичні аспекти, способи лікування та методи оздоровлення, які

використовуються на об'єкті задля отримання потрібного результату, тобто надання лікувальних та профілактичних послуг.

Іншими словами, курортні фактори – це природні чинники, або штучно сформовані об'єкти, які рахуються базою для створення на конкретній території санаторно-курортної діяльності. Існують загальноприйняті складові у вигляді типізації факторів, які використовуються виключно для лікувальних та оздоровчих цілей. Вони розглянуті на рис. 1.1.

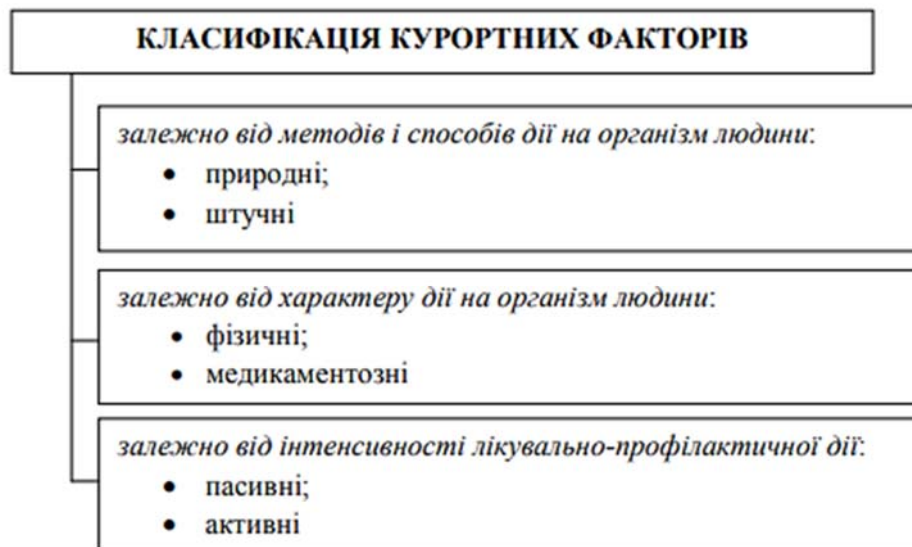

Рис. 1.1. Класифікація курортних закладів

Джерело: [3, с. 22]

Курортна справа у процесі туристичного обслуговування виконує певні функції, які і обумовлюють її як лікувальну діяльність, а також одну із сфер туризму:

- санаторно-курортне лікування;
- медична реабілітація;
- відновлення та усунення захворювань людей із преморбідними й донозологічними станами;
- профілактика після одужання від захворювань;
- культурно-пізнавальна та розважальна функція.

До завдань курортології відносять пошук і вивчення курортних ресурсів (чи зможуть вони приносити користь для здоров'я споживачів), вивчення потреб

людей у санаторно-курортних послугах (на що саме зосереджений попит потенційних відвідувачів), а також питання охорони здоров'я. Крім всього вище перерахованого сюди можна віднести і розробку курортного будівництва та створення лікувальних нормативів. Розділами курортології виступають бальнеологія, бальнеотерапія і бальнеотехніка, грязелікування, медична кліматологія і кліматотерапія [4, с. 241].

Санаторно-курортне господарство та його типізація серед лікувальних закладів повністю залежить від певного зосередження лікувальних ресурсів, які базуються на території цього об'єкта. Також залежно від властивостей ресурсного джерела вирішується асортимент послуг, які можна отримати в конкретному санаторному закладі. В глобальному розумінні це визначає спеціалізацію санаторно-курортної діяльності у кожному регіону нашої держави.

Варто відмітити, що сутність курортно-лікувальної діяльності лежить у поєднанні корисного проведення часу із спокоєм та моральним задоволенням. Наприклад, залежно від індивідуального стану пацієнта йому можуть створити поєднаний курс із профілактикою кліматотерапії із тренуванням на вулиці або іншим елементом активності. Таким чином, споживач отримує одразу комплекс послуг.

1.2. Види та особливості курортно-рекреаційних закладів

Санаторно-курортна сфера діяльності має велику різноманітність курортних підвидів, кожен з яких працює та надає послуги конкретно за своєю класифікацією.

Перед ознайомленням із класифікацією курортів варто ще раз зазначити, що саме в Законі України «Про туризм» визначається під цим поняттям. Курорт-певна територія, яка має лікувальні властивості та джерела, що дали підставу будівництву та реалізації санаторно-профілактичних послуг, які використовують з метою лікування, оздоровлення, профілактики від захворювань та для рекреації

споживачів, а також підлягає особливій охороні [5].

Отже, існує певна класифікація, яка відокремлює всі можливі типи санаторного обслуговування. Вони представлені на табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація курортів

Критерій	Різновид курорту
За характером природних лікувальних ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> • державного значення; • місцевого значення
За медичним профілем (спеціалізацією)	<ul style="list-style-type: none"> • курорти загального призначення; • спеціалізовані курорти для лікування певних захворювань
За характером природного лікувального фактору	<ul style="list-style-type: none"> • кліматичні (приморські, горні, лісні); • бальнеологічні; • грязьові; • змішані, тощо

Джерело: розроблено автором на основі [6, с. 22]

Отже, характер лікувального фактору і визначає подальшу долю курортного закладу, адже саме базуючись на виду природних властивостей курорт або санаторій надає свої послуги. Тобто специфічність закладу формується від комплексу асортименту лікувальних послуг. Тому, наприклад, якщо курорт позиціонує себе як бальнеологічний, тут ви не побачите грязьові ванни або горні види.

Також існує деяка типізація у самих поняттях санаторіїв та курортів, адже самі по собі вони відрізняються за характером обслуговування. Наприклад, санаторії та пансіонати з лікування формуються конкретно на основі лікувальних методів та профілактики від захворювань за допомогою технологічного обладнання та кваліфікованих медичних спеціалістів. Тобто, вони проводять реабілітації з урахуванням отримання лікування медичними обладнаннями. В той час, як курортні бази, пансіонати та звичайні санаторії позиціонують себе як

суто туристичні об'єкти, які допомагають відновити здоров'я за допомогою існуючих на території природних властивостей, які працюють самостійно та індивідуально для кожного споживача [7, с. 185].

Варто зазначити, що типи курортів за характером лікувальних факторів можна розрізнити за чинниками та властивостями, які притаманні саме їм. Таким чином, можна зрозуміти, який із видів курортних об'єктів підходить індивідуально під потрібного типу споживача. У табл. 1.2. обумовлено кожен тип із його факторами діяльності.

Таблиця 1.2

Типи курортів за визначальним лікувальним фактором

Тип курортів	Визначальний лікувальний фактор
кліматолікувальні	<ul style="list-style-type: none"> • температура; • вологість повітря; • вітер та сонячна радіація.
бальнеолікувальні	мінеральна вода різних типів
грязелікувальні	лікувальні грязі різних типів
змішані	комплекс лікувальних факторів

Джерело: створено автором на базі [8]

Найпопулярніші серед усіх типів курортних туристичних об'єктів – це змішані, адже певному проценту відвідувачів, які не можуть одразу вирішити яку саме профілактику для покращення свого здоров'я вони хочуть обрати, подобаються саме змішані заклади, в яких вони можуть отримати повний комплекс лікувальних процедур.

Підсумовуючи, можна сказати, що класифікація курортних підприємств не є загальною та повною для споглядання. Щоб поглибити розуміння в темі дослідження варто ознайомитись із типологією курортних факторів та всіх можливих терапій, що тут надаються. Отже, якщо говорити про фактори санаторного обслуговування, то окрім лікувальних чинників, на рис. 1.2. присутні ще декілька видів терапій та іншого роду ресурсів, які також надають

профілактику та курортне лікування туристам.

Рис. 1.2. Курортні фактори та їхнє використання в лікувальних та оздоровчих цілях

Джерело: [9]

Також у питанні класифікацій санаторно-курортних підприємств існує поняття генетична класифікація курортів за М. Й. Рутинським. Вона наведена в ДОДАТКУ А.

Сюди ж відноситься і поняття складових курортних закладів, адже різновид курортної інфраструктури також впливає на його спеціалізацію. До головних складових курортної інфраструктури належать: лікувально-профілактичні, культурно-побутові й розважальні установи, спортивні площадки, кваліфікований медичний і обслуговуючий персонал тощо [10, с. 14].

Функціональні зони на території курортів [10, с. 23]:

- 1) курортна;
- 2) комунально-складська;
- 3) зелена зони та ін.

Як вже було відмічено, санаторно-курортні заклади особливо якісно охороняються. Тому в системі охорони курортів також прослідковується деяка типізація режимів слідкування. Округ санітарної охорони поділяють на три зони: перша зона (зона суворого режиму), друга зона (зона обмежень), третя зона (зона спостережень).

РОЗДІЛ 2

СТАН САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Характеристика курортно-рекреаційного комплексу України

Історія курортної справи вже давно отримує високий попит як у всьому світі, так і на території України. Хоча варто підмітити, що ще не так давно санаторії та пансіонати не приносили достатнього прибутку чи мали високу популярність. В період 2011-2015 років взагалі виникла тенденція до різкого зменшення кількості закладів цього типу туризму. Це можна розглянути на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Динаміка санаторно-курортних та оздоровчих закладів в Україні протягом 2017–2021 рр.

Джерело: створено автором на базі [10]

Як бачимо з рис. 2.1 тримались на плаву лише будинки і пансіонати відпочинку. Це відбувалось тільки тому, що вони не мають надто вузьку спеціалізацію та можуть надавати послуги великій кількості різних відвідувачів.

Нині, санаторно-курортна діяльність почала стрімко розвиватись та

охоплювати все більший процент туристів. Все більше різноманітних курортних об'єктів розпочало будівництво на території нашої держави, тому зараз ситуація є кращою та більш перспективною, а ніж раніше.

На сьогоднішній день на території України працює 45 курортів загальнодержавного і міжнародного значення, 13 курортів місцевого значення, на території яких функціонують 544 санаторії та пансіонати з лікуванням, а також 265 зареєстрованих туристичних зон із можливістю лікування, відпочинку та рекреації [11].

Найбільш привабливими територіями України вважають такі області як Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Харківська, Чернігівська, Львівська та Київська. Саме вони вважаються лідерами санаторно-курортної справи нашої країни, адже на їх власності перебуває найбільша кількість унікальних природних ресурсів, які використовуються для відпочинку та лікування.

Взагалі, ми живемо в країні, яка має майже нескінчений потік природно-лікувальних ресурсів, які можна реалізовувати у курортно-рекреаційній справі. З цією кількістю мінеральних джерел, гарних кліматичних умов та високою чинністю профілактично-лікувальних ресурсів, Україна має дуже великий потенціал в подальшому розвивати цю сферу надалі. Як показує статистика, уже зараз послуги санаторно-курортних закладів займають 40% від усієї кількості туристичного ринку послуг України.

Вагомим плюсом для підвищення потенціалу розвитку санаторно-курортної діяльності в нашій країні – це використання змішаного типу на більшій кількості території курортів. Іншими словами, майже всі курортні заклади мають широкую спеціалізацію та можуть обслуговувати декілька типів споживачів одночасно. Це дуже підкупляє як вітчизняних так і іноземних туристів.

Отже, було розглянуто поняття курорту в цілому та визначено наступне. Курорт - певна територія, яка має лікувальні властивості та джерела, що дали підставу будівництву та реалізації санаторно-профілактичних послуг, які використовують з метою лікування, оздоровлення, профілактики від

захворювань та для рекреації споживачів, а також підлягає особливій охороні.

Санаторно-курортна діяльність є дуже широкою та різноманітною, адже при дослідження її класифікацій було виявлено багато зовсім не схожих один на одного типів курортних об'єктів. До їх складу входять кліматолікувальні, бальнеолікувальні, грязелікувальні та змішані види курортно- туристичних підприємств.

Всі вони, окрім останнього підтипу, мають вузьку спеціалізацію, яка відповідає конкретним розумінням профілактики та лікування споживачів. Змішаний тип формується на охопленні всіх чи деяких таких форматах, а тому і є ширшим у понятті своєї спеціалізації. Саме цей тип класифікації є найбільш популярним на території України.

Стосовно розвитку санаторно-курортної справи в нашій державі, то було досліджено процеси зміни в тенденціях його потенціалу. Адже, згідно статистика протягом 2011-2015 років прослідковувалась негативна динаміка створення курортних закладів. Але станом на 2020 рік ситуація мала зміни в кращу сторону, тому потенціал розвитку курортів значно збільшився.

На сьогоднішній день на території України працює 45 курортів загальнодержавного і міжнародного значення, 13 курортів місцевого значення, на території яких функціонують 544 санаторії та пансіонати з лікуванням, а також 265 зареєстрованих туристичних зон із можливістю лікування, відпочинку та рекреації [12].

Оцінка курортно-рекреаційного комплексу Закарпатської області

Як вже було вище зазначено, Закарпатська область входить до топу областей за рівнем професійності та якості санаторних послуг, а також має неабияку кількість курортних закладів, працюючих на її території. Взагалі, Закарпатська область є однією з найбільш багатих зон бальнеологічного лікування не тільки в Україні але й у всій Східній Європі [11].

В основному, санаторії Закарпаття спеціалізуються саме на використанні природних ресурсів у процесі свого обслуговування (мінеральними водами, термальними водами, грязями, солоними озерами тощо). Після проведення курортного зонування всіх областей України, на території Закарпаття було виділено 10 курортно-рекреаційних зон, що у перспективі дало можливість проаналізувати реальну картину споживання мінеральних вод як при промисловій їх експлуатації для розливу мінеральних вод, так і в санаторно-курортному лікуванні [12].

Санаторії, в цілому, оснащені всім необхідним приладдям та технологічно забезпечені. Не дивлячись на тенденцію тут розвивати саме природні санаторні заклади, у Закарпатській області також присутні санаторії із використанням для лікування медичного приладдя. Якщо за профілем обслуговування потрібні певні діагностичні кабінети, вони обов'язково присутні. Це можуть бути такі приміщення як діагностичні і лікувальні кабінети: рентгенівським, електрокардіографічних, фізіотерапевтичним та інші.

Також у практиці лікувального туристичного обслуговування існує поняття індивідуальні режими, мається на увазі системи мір лікування, які повністю залежать від стану конкретного хворого. Є декілька таких санаторних режимів: щадний, функціональний та тренувальний. Тобто, по мірі змінення стану здоров'я відвідувача, в основному, і завдаються зміни режиму його лікування. В більшості випадків, на фінішній прямій процесі одужання пацієнту режим стає більш активним [13].

Аналізуючи процеси обслуговування курортними закладами Закарпаття були виявлені наступні найбільш розповсюдженні серед туристів типи лікування: органів кровообігу; нервової систем органів дихання (не туберкульозного характеру); органів травлення; нирок і сечовивідних шляхів; захворювання з порушенням обміну речовин; гінекологічні захворювання; органів опорно-рухової системи [14, с. 239].

На базі дослідження мережі курортно-рекреаційної діяльності на території Закарпатської області виділено 10 рекреаційних зон, які користуються високим

попитом серед відпочиваючих. Це такі зони як Ужгородська, Мукачівська, Великоберезнянсько-Перечинська, Міжгірсько-Воловецька, Свалявська, Іршавська, Берегівська, Хустсько-Виноградівська, Тячівська, Рахівська. Обсяги кожної зони виокремлюються з огляду на їх медичні послуги та єдину мету, яку вони несуть в процесі надання профілактичного та санаторного обслуговування[15].

Закарпаттю властиві йодні, бромні та йодобромні мінеральні води, вуглекислі мінеральні води [15, с. 8].

Дуже популярними у питанням використання певних ресурсів Закарпаття це миш'якові мінеральні води. Тут є достатньо джерел цих вод, щоб побудувати на їх основі вузькоспеціалізовані бальнеологічні курортні заклади. Найсильніше зосередження миш'якових мінеральних вод знаходиться в околицях с. Кваси Рахівського району Закарпатської області. Наприклад, на основі використання цього ресурсу продовжує прогресивно працювати такий курорт як «Гірська Тиса». До речі, цікаво, що його аналоги є всього 2 заклади у всьому світі [16, с. 19].

Найкращі кліматологічні курортні підприємства також зосереджені на території Карпат та Закарпатській області. Варто відзначити, що це стосується як літньої, так і зимньої рекреації.

Даючи оцінку курортно-рекреаційному аспекту роботи Закарпаття варто розглянути динаміку використання окремих типів курортів споживачами. На рис. 2.2 прослідковується динаміка відвідування закладів Закарпатської області та аналізуються популярність і попит окремих типів курортів.

З огляду на структуру оздоровлених осіб в закладах, то можна сказати, що найбільш розповсюджений тип лікувальної діяльності – це санаторії (55,9%). Далі за них слідує 22,2% - перебування в санаторіях-профілакторіях, 13,4% – на базах відпочинку. Це говорить про те, що ці заклади є найкраще розвинутими та надають якісне санаторне обслуговування.

Проаналізувавши Закарпатську область та її курортні підприємства, можна

виділити деякі з них, які користуються найбільшим попитом серед споживачів ринку туристичних послуг.

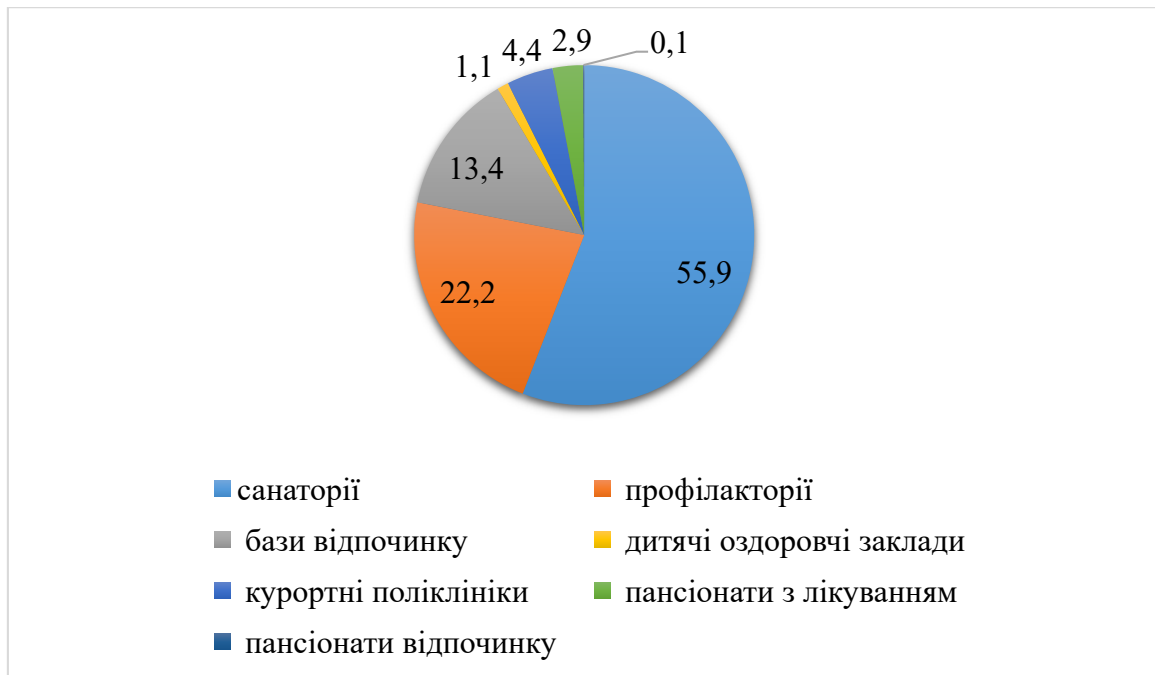

Рис. 2.1. Структура кількості оздоровлених осіб за видами закладів у 2019-2021 році (середнє значення)

Джерело: створено автором на базі [18]

Санаторій «Теплиця», який знаходиться у Виноградівському районі. Він надає послуги бальнеолікування, гідротерапії, фізіотерапії, мануальної терапії та має на своїй території басейн з термальним мінеральними водами, кліматолікування тощо.

Санаторій «Синяк» у Мукачівському районі є досить привабливим для туристів та значно виділяється серед конкурентів. Він базується на використанні синяцької сірководневої води, яка може допомогти у лікуванні майже всіх відомих людських захворювань. Цей санаторій буде більш глибоко вивчено у наступному пункті розділу теми дослідження.

Також популярний санаторій «Поляна» (Свалявський район, с. Поляна). Мінеральна вода, яка використовується на території цього курортного підприємства допомагає лікувати органи травлення.

Варто відзначити, що курорти Закарпатської області також люблять за їх цінову політику, яка завжди залишається зрозумілою та приємною для

середнього туристичного споживача. Вона відокремлюється залежно від асортименту та якості наданих послуг [17, с. 297].

2.3. Аналіз діяльності курортних комплексів «Синяк» та «Шаян»

Використання мінеральної води та туристичне обслуговування почало працювати ще з 1832 року. Тоді ще ніхто не називав його санаторієм, але на його території, у так званій корчмі, в маленькому побудованому приміщенні обслуговували та лікували приїжджих туристів.

Санаторій може надавати повноцінне лікування. Він збудований у вигляді терапевтичного комплексу, у швейцарському стилі. «Синяк» повністю оснащений необхідним медичним обладнанням та приладдям, потрібним для якісного лікування хворих. Термін перебування споживачів на території санаторію сягає приблизно від 12 до 24 днів.

Комплекс санаторію включає в себе різноманітність послуг, такі як: підводний душ-масаж, циркулярний душ, душ Шарко, висхідний душ, басейн для вертикального витягнення хребта в сірководневій воді, відділення озокеритолікування [18].

Надання високоякісних послуг створює високу цінову політику, тому не можна назвати вартість проживання на території «Синяк» є вище середньої. Але як показує статистика попит на лікування в цьому санаторії досить високий. Це говорить про те, що ціни відповідають якості. На табл. 2.1. можна побачити скільки коштує проживання за добу в різних варіантах номерного фонду в курортному закладі.

Отже, система ціноутворення є гнучкою та розумною. Вона цілком виправдовує обслуговування в санаторії та, в основному, залежить від вибору категорії номеру. У санаторію є також можливість сімейного відпочинку та груп дітей [19].

До вартості проживання також входять наступні аспекти:

- базове лікування по зазначенню лікаря (за всі додаткові бажання або профілактику в результаті лікування потрібно доплачувати додаткову суму);
- 3-разове дієтичне харчування (його також індивідуально прописує лікар при необхідності).

Таблиця 2.1

Цінова політика санаторію «Синяк»

Категорія номеру	Корпус	Осіб	Вартість за 1 місце, грн
Номера категорії Люкс			
3-кімнатний 2-місний Люкс	3	1	2118
2-кімнатний 2-місний Люкс	7	1	2118
2-кімнатний 1-місний Люкс	7	1	1716
Номера підвищеної комфортності			
2-кімнатний 2-місний	2,3,5	1	1610
1-кімнатний 1-місний	2,3,5	1	1544
		2	1320*2
1-кімнатний 2-місний	3	1	1320
Номера з всіма зручностями			
1-кімнатний 2-місний	2,3,5	1	1238

Джерело: створено автором на базі [19]

На сьогодні потенціал санаторію «Синяк» показує наступну картину. Цілорічно тут можна лікувати 405 пацієнтів з усіма зручностями розрахованих на одного-двох пацієнтів у п'яти спальних корпусах [19].

За бажанням тут можна отримати велику кількість додаткових послуг, а також отримати певні предмети, які потрібні для більш комфортного перебування. Наприклад, можна замовити прокат телевізорів, холодильників, (у кімнати де це не передбачено), також прокат відео-фотообладнання, гірськолижного спорядження [20].

Також санаторій надає можливість збирати ягоди та гриби, ловити рибу, а також споживачі можуть за бажанням замовити додатково екскурсію до місцевих визначних пам'яток, що знаходяться недалеко від території курортного закладу.

Стосовно дітей, то лікування можна отримувати від 4 років. У всіх інших аспектах діти проживають на території санаторію без обмежень.

Розглянемо ще один популярний на Закарпатті санаторно-курортний комплекс «Шаян».

Курортне містечко Шаян є одним із найпопулярніших на Закарпатті. Воно знаходиться у 60 км від м. Мукачева. Курорт відомий людству ще з 19 століття, а цю відомість йому принесли джерела мінеральних вод, що розташовані на його території, в тому числі термальних – Шаянське, Велятинське, Нарцис.

Курортний заклад «Шаян» включає в себе декілька лікувальних санаторних підприємств. Головним із них та найбільш популярним виступає «Санаторій Шаян» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця», який має найвищу акредитацію лікувального закладу, найбільш кваліфікаційний медичний колектив, велику різноманітність серед бази лікувальних послуг, що тут надаються, а також багаторічний досвід такого роду обслуговування.

Окрім санаторію «Шаян» на території курорту розташовано 12 об'єктів рекреації приватної форми власності. Ліцензію на лікування також мають санаторій «Вісак» та Медичний реабілітаційний центр МВС України «Перлина Закарпаття. Вони та інші підприємстві показані на табл. 2.2.

Як вже зазначалось вище, основним джерелом надання лікувальних послуг на території закладів курорту «Шаян» - це мінеральні води, які містять велику кількість мікроелементів, в основному залізо, фтор і бром.

В цілому, існують деякі хвороби, які лікуються саме мінеральними джерелами цього закладу:

- хвороби травної системи: гастрит, виразка, коліт, тощо;
- проблеми сечостатевої системи: цистит, сечокам'яну хворобу, ниркові хвороби, тощо;
- порушення засвоєння глюкози;
- хвороби обміну речовин і гормональні порушення: ожиріння, подагра;
- хвороби скелетно-м'язового апарату.

Таблиця 2.2

Санаторно-курортні заклади курорту «Шаян»

Назва закладу	Кількість місць, станом на 2023 рік
Санаторій «Шаян»	
Інсансїонат «Мараморощ»	
Санаторій «Карпатія»	
Санаторій «Вісак»	
Медичний реабілітацїонний центр	

<p>ійни й цент р «Пер лина Зака рпат тя» сана торі ю «Ша ян»</p>	
<p>7 урис тичн ий комп лекс «Лег енда Шая н»</p>	
<p>І отел ьний комп лекс «См ерічк а»</p>	
<p>І отел</p>	

<p>ь «Еде льве йс»</p>	
<p>I отел ьно- рест оран ний комп лекс «Чер вона Рута »</p>	
<p>I аза відп очин ку «Гол уба Тиса »</p>	
<p>I отел ь «Бла года ть»</p>	
<p>I отел ь</p>	

«Лав анда »	
-------------------	--

Джерело: створено автором на базі [20]

Стосовно динаміки та процесу роботи можна сказати, що заклади працює вже давно. Він має свої традиції та, навіть, лікувальну школу, де навчає надавати лікувальні та профілактичні послуги. «Шаян» працює цілорічно. Завдяки цьому та постійній роботі мінеральних води курорт має неабияку перспективу на подальший високий попит та стрімкий розвиток у сфері санаторно-курортної діяльності.

Важливо підмітити, що курорт постійно удосконалюється та придумує нові курортні можливості для своїх постояльців, а також поступово розширює асортименту базу лікування на території санаторіїв. Наприклад, зараз додається ліжковий фонд курорту, що надасть можливість обслуговувати більшу кількість людей одночасно, а також розширюється сфера розважального аспекту.

Загальна місткість закладів курортного лікування складає близько 900 місць. На курорті Шаян за наявності зазначеної кількості ліжко-місць, можуть протягом року отримати санаторно-курортне лікування до 15 тис. осіб.

Цінова політика курорту зазнала деякий змін, які показують підвищення цін від 2017 року. Цьому сприяє розширення послуг та підвищення якості санаторного обслуговування. Динаміку цінових змін можна розглянути на рис. 2.2.

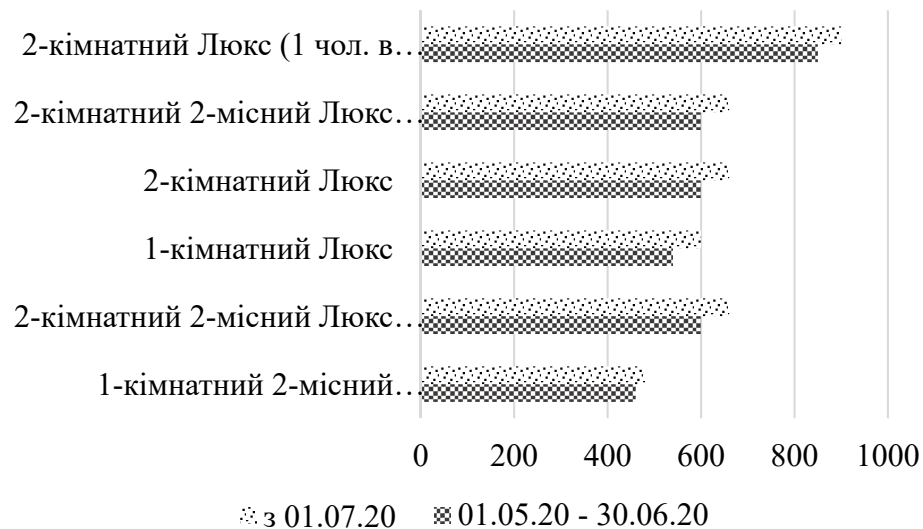

Рис. 2.2. Динаміка зміни вартості відпочинку на курорті «Шаян»

Джерело: створено автором на базі [21]

Отже, ми бачимо, що зміни відбулись у кожній категорії номерного фонду, але як показує статистика попит на проживання тут не впав після створення цих ціновий підвищень. Це говорить про високу кваліфікацію закладу та якісне лікувальне обслуговування. До вартості житлового приміщення також входять наступні послуги [21]:

- 3-разове харчування. До речі, воно також може бути дієтичним, якщо для цього є показання лікаря. Розробляється харчування на території курорту для захворювань, які лікуються у санаторії. Їдальня може розмістити 250 відвідувачів у себе в 3 залах. Також відпочиваючі можуть відвідати кафе, розраховане на 30 відвідувачів;

- лікування (базове, яке входить у вартість);
- прийом мінеральних вод «Шаянська № 2 і «Шаянська 242».

Санаторій відкритий для прийому сімей з дітками, але лікування може бути включено до дитячого обслуговування лише з 4 років. В цілому, всі інші послуги дозволяють користування дітям.

Також, додатковим плюсом є те, що споживачі можуть замовити екскурсію на форелеву ферму, оглянути всі найближчі замкові споруди та прогулятись мальовничими природними зонами. Також курорт «Шаян» надає можливість

проводити час зі спортом, наприклад, можна зіграти у настільний теніс або волейбол. Взимку Шаян перетворюється в гірськолижний курорт. На його території розташований підйомник на гору Лопош висотою 300 м.

Підсумовуючи варто сказати, що цей курортний заклад має великий потенціал для подальшого розвитку, а також високе національне значення для санаторно-курортної діяльності в Україні. «Шаян» має не тільки гарну місцевість та працюючі лікувальні джерела, також є вся необхідна інфраструктура для того, щоб виходити на новий рівень обслуговування.

Унікальні природо-лікувальні ресурси допомагають курорту переганяти своїх конкурентів та тримати високу планку для всіх курортних закладів нашої держави.

Як було досліджено, санаторно-курортна діяльність на території України в решті-решт має дуже великий потенціал для якісної роботи зараз та ще більш грамотного обслуговування в майбутньому.

Стало зрозуміло, що такі курортні підприємства як «Шаян» та «Синяк» при правильній подальшій роботі та розвитку можуть вивести туристичний ринок санаторної діяльності України на зовсім інший рівень обслуговування.

Наприклад, санаторій «Синяк» може цілорічно обслуговувати 450 клієнтів. Як показує практика, попит на послуги, що тут пропонуються не падає за сезонністю, тому що як в закладі «Шаян» зі зміною пори року, змінюються і курортні послуги, що приваблюють новий потік споживачів.

В основному, Закарпатська область має достатню кількість лікувальних джерел, щоб надалі розвивати курортно-лікувальну діяльність та займати місце в топі серед всіх областей держави.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

3.1. Напрями удосконалення управління курортним господарством Закарпаття

Як вже зазначалось, Закарпатська область є одною із найкращих в обслуговуванні санаторно-курортною діяльністю. Туристично-рекреаційний потенціал цих територій починається із грамотного географічного розташування і закінчується великою кількістю природних джерел, потрібних для використання у лікувальних аспектах та профілактиці від захворювань. Область має достатню кількість природних ресурсів та потенціал для того, щоб удосконалити курортні підприємства України та обумовити більший розвиток курортного господарства на наших територіях.

Але, зрозуміло, що як у будь-якій туристичній діяльності, яка не є стабільною через певні політичні проблеми, у вигляді воєнного конфлікту із сусідньою державою, економічні кризи, пандемії та недостачі інвестиційних факторів, санаторно-курортна діяльність Закарпаття потребує деякого удосконалення. Його можна отримати шляхом вирішення проблем, які заважають прогресувати розвитку санаторії та надавати більш якісне обслуговування.

Одні з таких перешкод були виділені шляхом аналітичного збору інформації роботи курортних закладів [22]:

- не повністю розвинена інфраструктура деяких курортних закладів, в основному, бальнеологічних;
- застаріла матеріальна база певних санаторіїв та недостатність технічного обладнання для кращої медичної роботи;
- відсутність оснащення рекреаційних об'єктів очисними спорудами;
- низький рівень обслуговування на території деяких курортів по причині недостатньої кваліфікації служб персоналу;
- обмежена кількість рекреаційного асортименту послуг.

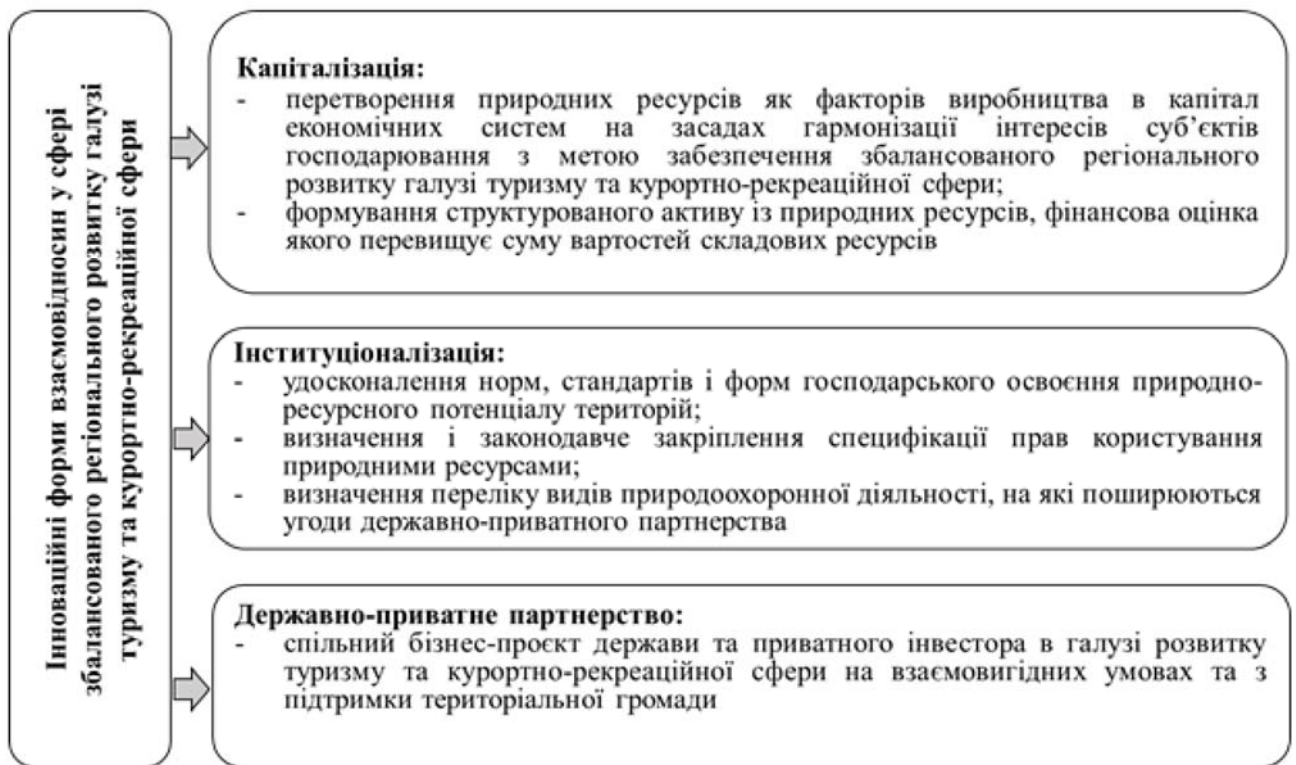

Рис. 3.1. Основні напрями забезпечення ефективного розвитку курортно-рекреаційних комплексів Закарпатської області

Джерело: розроблено автором на основі [23]

Отже, аналізуючи вище перераховані проблеми у розвитку та ґрунтуючись на отриманих дослідженнях протягом вивчення кваліфікаційної роботи можна виокремити наступні напрями удосконалення, в основному, інфраструктури Закарпатської області, що також потребують обов'язкового залучення інвестицій

- зайнятись розширенням будівництва курортних закладів, санаторних підприємств та ресторанних господарств, розташованих на їх територіях задля більшого прийому туристів;

- впроваджувати в роботу більше інноваційних технологічних факторів, щоб в результаті надавати більш сучасне та якісне санаторне та лікувальне обслуговування;

- більш раціонально використовувати природні ресурси, які потрібні для курортів;

- розширити транспортні зв'язки та мережі між країнами задля більшого

залучання іноземних відвідувачів;

- створити різноманітні служби сервісу та інфраструктуру культурно-розважального обслуговування рекреантів.

Крім того, враховуючи роль державних органів управління, необхідно приділяти підвищену увагу наступним напрямам:

1. Розвиток стратегічного планування. Важливо розробити довгострокову стратегію розвитку курортного господарства Закарпаття, яка визначатиме основні цілі, пріоритети та дії для забезпечення ефективного розвитку. Це може включати оцінку потенціалу регіону, ідентифікацію конкурентних переваг та розробку маркетингових стратегій.

2. Посилення співпраці між зацікавленими сторонами. Співпраця між урядовими органами, місцевими органами самоврядування, туристичними організаціями, громадськими організаціями та приватним сектором є важливою для ефективного управління курортним господарством. Важливо створити механізми співпраці, спільного прийняття рішень та виконання стратегій.

3. Підвищення якості туристичних послуг. Важливо забезпечити якість туристичних послуг у курортному господарстві Закарпаття. Це може включати підвищення професійної кваліфікації працівників галузі, створення стандартів обслуговування, контроль якості та сертифікацію туристичних послуг.

4. Залучення інвестицій. Для ефективного розвитку курортного господарства Закарпаття необхідно привернути інвестиції. Важливо створити сприятливі умови для інвесторів, включаючи податкові пільги, спрощений процедури отримання дозволів та надання фінансової підтримки проектам, спрямованим на розвиток курортно-рекреаційних комплексів.

5. Розвиток інфраструктури. Важливим аспектом удосконалення управління курортним господарством Закарпаття є розвиток необхідної інфраструктури. Це може включати поліпшення дорожньої мережі, розширення готельної бази, створення сучасних спортивних та розважальних закладів, розвиток екологічно чистих транспортних засобів, а також забезпечення доступу

до медичних закладів та інших необхідних сервісів.

6. Екологічна сталість. Врахування екологічних аспектів у розвитку курортного господарства є ключовим фактором. Необхідно приділяти увагу збереженню та ефективному використанню природних ресурсів, впроваджувати енергоефективні технології, промовляти за екологічно чистий туризм, сприяти збереженню біорізноманіття та розвитку екологічно чистих форм відпочинку.

7. Маркетинг та просування. Важливим елементом ефективного управління курортним господарством є розробка маркетингових стратегій та просування туристичного потенціалу Закарпаття на національному та міжнародному рівнях. Це включає розробку привабливих туристичних пакетів, рекламну кампанію, використання сучасних інформаційних технологій та соціальних мереж для просування регіону.

Запропоновано, щоб реабілітаційний та інклюзивний туризм став важливим фокусом розвитку туризму і рекреації в Закарпатській області. Це особливо актуально через наслідки війни, які призвели до значних пошкоджень не лише інфраструктури, а й здоров'я населення. Після перемоги буде потреба в лікуванні та реабілітації для великої кількості людей, що отримали фізичні та психологічні травми. Наявність базових закладів для санаторно-курортного лікування, а також цілющої природи Карпат, створюють сприятливі умови для розвитку реабілітаційного та інклюзивного туризму. Хоча й зрозуміло, що формування такої індустрії вимагає значних інвестицій.

Отже, таке сприяння удосконаленню роботи курортів та санаторіїв Закарпаття допоможе у питаннях фінансової спроможності санаторно-курортної діяльності, більшої допомоги від інвестиційних джерел, світового залучення України як туристичного партнера, а також буде більше задовольняти потреби споживачів.

Усі ці напрями сприятимуть створенню ефективної системи управління курортним господарством Закарпаття, яка буде сприяти залученню більшої кількості туристів, покращенню якості послуг та економічному розвитку регіону.

Шляхи підвищення ефективності функціонування комплексів «Синяк» та «Шаян»

Для підвищення ефективності функціонування комплексів "Синяк" та "Шаян" у Закарпатській області нами пропонуються такі шляхи:

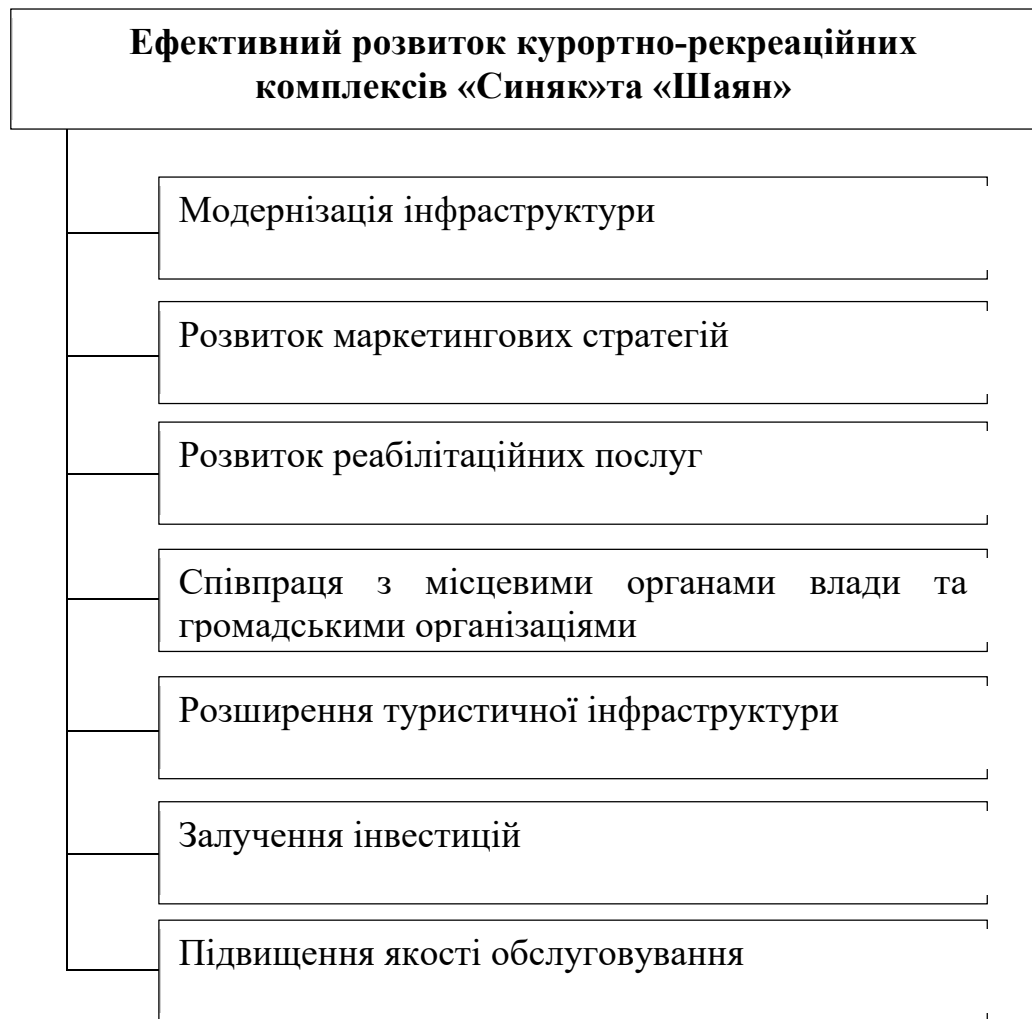

Рис. 3.2. Шляхи ефективного розвитку курортно-рекреаційних комплексів «Синяк» та «Шаян»

Джерело: розроблено автором на основі [25]

1. Модернізація інфраструктури. Здійснення ремонтних робіт, оновлення та модернізація готельного і рекреаційного обладнання, покращення комунікаційних систем і інтернет-покриття, а також створення сучасних спортивних та розважальних закладів можуть покращити

конкуренентоспроможність цих комплексів.

2. Розвиток маркетингових стратегій. Реклама, маркетинг та просування комплексів "Синяк" та "Шаян" можуть бути посилені за допомогою розробки ефективних маркетингових стратегій. Це включає створення привабливих туристичних пакетів, активне використання соціальних мереж, участь у виставках та ярмарках туризму, а також співпрацю з туристичними агентствами та онлайн-платформами.

3. Розвиток реабілітаційних послуг. Враховуючи потребу у реабілітації та оздоровленні після фізичних та психологічних травм, комплекси можуть розширити свою пропозицію інклюзивного та реабілітаційного туризму. Це може включати створення спеціалізованих програм та послуг, залучення кваліфікованих медичних працівників, а також підвищення доступності та безпеки для людей з обмеженими можливостями.

4. Співпраця з місцевими органами влади та громадськими організаціями. Важливо залучати підтримку та сприяння місцевих органів влади і громадських організацій.

5. Розширення туристичної інфраструктури. Для підвищення ефективності функціонування комплексів "Синяк" та "Шаян" важливо розвивати туристичну інфраструктуру навколо них. Це може включати побудову додаткових готелів і котеджів, ресторанів і кафе, а також розвиток розважальних та спортивних зон. Розширення інфраструктури сприятиме збільшенню привабливості комплексів для туристів та збільшенню їхнього потенціалу.

6. Залучення інвестицій. Для реалізації проектів з модернізації та розвитку комплексів "Синяк" та "Шаян" необхідні значні інвестиції. Важливо залучити інвесторів, які будуть зацікавлені у розвитку туризму в цьому регіоні. Це може включати пошук інвестиційних партнерів, проведення презентацій та переговорів з потенційними інвесторами, а також створення сприятливих умов для їхнього залучення.

7. Підвищення якості обслуговування. Якість обслуговування є ключовим

фактором у привертанні та утриманні туристів. Комплекси "Синяк" та "Шаян" повинні забезпечувати високий рівень сервісу, гостинність та комфорт для своїх відвідувачів. Це може включати підвищення кваліфікації персоналу, вдосконалення системи обслуговування, впровадження програм навчання та оцінки якості обслуговування.

Найголовніше, що потрібно обумовити це той факт, що обидва курорти Закарпаття прямо залежні від ефективності рекреаційних ресурсів, які знаходяться на їх території та приносять їм туристичний попит. Тому, обов'язково потрібно слідкувати за станом лікувальних курортних джерел та зберігати їх природну унікальність.

Збереження природних лікувальних ресурсів повинно бути засновано, насамперед, на охороні курортно-рекреаційної зони. Тому, можна сказати, що перші шляхи підвищення ефективності санаторно-курортної діяльності мають починатись звідси. Нині, в Україні існують проблеми з вирішення цього питання, адже на територіях наших санаторних підприємств не встановлені межі охоронних зон усіх видів, майже не визначені показники резервних територій для розвитку курортів навіть на найближчу перспективу [24, с. 31].

Наступна проблема, яка потребує вирішення стосується конкретно діяльності санаторного комплексу «Синяк». Це питання доступності лікувальних послуг та, в цілому, його санаторного обслуговування. Зрозуміло, що цінова політика курорту визначається за рівнем їх професійності та кваліфікації працівників, але через високий сегмент ціноутворень заклад втрачає середній клас туристів, який міг принести неабиякі доходи для ВВП України. Отже, для більшої ефективності варто вжити заходів для зменшення вартості путівок та лікувальних сеансів. Для цього також можна використовувати Фонд соціального страхування, Чорнобильський тощо [25, с. 26].

Одним із найголовніших шляхів підвищення ефективності виступає питання, яке стосується не тільки санаторно-курортної діяльності України, а й всього туристичного ринку та його якісної роботи. Це підвищення кваліфікації персоналу та можливості для служб працівників отримання майстер класів та

практик для збільшення свого досвіду і професійності. Це однозначно призведе для зростання попиту та прибутків від лікувального обслуговування.

Також варто виділити проблему, яка стосується сучасного світу та ефективності роботи в нинішніх реаліях світу. Це аспект екологічності санаторно-курортного комплексу України. Зараз ми зіштовхуємося з проблемою великого масштабу вирубки лісів, що є катастрофічним чинником для якісної роботи курортів та санаторіїв. Це можна побачити на прикладі ситуації, яка зараз виникла на території «Синяк». Як наслідок, вирубки лісів поблизу території комплексу ми маємо аспект того, що нижня зона санаторію залишилась без прісної води.

Тобто нинішня ситуація комплексу «Синяк» позиціонується як стихійне екологічне лихо, пов'язане з масовим висиханням хвойних насаджень. Якщо не вирішити цю проблему найближчим часом, то в подальшому це може спричинити селеві потоки, зсуви ґрунту та снігу, зміни русла потоків та річки Синявки, а також загрозу зникнення сірководневого джерела. Саме тому, збереження екології нашої планети та зменшення споживання лісовими та ландшафтними ресурсами призведе підвищення ефективності санаторного типу обслуговування [27].

Варто зазначити, що як шлях підвищення ефективності також може зіграти оцінка сучасного користування всіма лікувальними ресурсами України, в тому числі мінеральними водами Закарпаття, лікувальними грязями та іншими корисними копалинами. Результати досліджень дадуть змогу створити кадастр природних лікувальних ресурсів. Це, у свою чергу, буде базисним матеріалом опрацювання прогностичних оцінок перспективності природних лікувальних ресурсів [26, с. 10].

Отже, курорти Закарпаття, особливо такі як «Синяк» та «Шаян» займають високий потенціал серед усієї санаторно-курортної діяльності України. Потрібно лише вирішити нагальні проблеми та реалізувати всі аспекти можливої ефективності їх діяльності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні аспекти санаторно-курортної діяльності, її класифікація та типи за окремими спеціалізаціями, методи обслуговування та інше. Обґрунтовано змістовність окремих чинників курортної справи. Наприклад, розкрито наступні поняття: курортологія – це наука, яка аналізує та характеризує лікувальні властивості такого туристичного об'єкту як курорт. Курорт – це певна територія, на якій знаходяться лікувальні властивості, обумовлені кліматичними, природними чи географічними умовами.

У кваліфікаційній роботі вивчено типізацію всіх можливих санаторно-курортних підприємств, а також стало зрозумілим, що класифікація курортних підприємств не є загальною та повною для споглядання. Щоб поглибити розуміння в темі дослідження варто ознайомитись із типологією курортних факторів та всіх можливих терапій, що тут надаються.

Також досліджено сучасний стан роботи курортних закладів на території нашої держави. Санаторно-курортна діяльність зародилась ще давно, вона бере початок з 19 століття. Це було декілька об'єктів, які будувались поблизу маленького природного джерела та надавали лікувальні послуги. На сьогоднішній день на території України працює 45 курортів загальнодержавного і міжнародного значення, 13 курортів місцевого значення, на території яких функціонують 544 санаторії та пансіонати з лікуванням, а також 265 зареєстрованих туристичних зон із можливістю лікування, відпочинку та рекреації.

Проведено поглиблене аналітичне дослідження з питань курортної справи Закарпатської області, а також окремих його підприємств, таких як «Синяк» та «Шаян». Було визначено, що Закарпаття має неабиякий потенціал для більшого розвитку курортно-рекреаційної справи. Найбільше тут зосереджені джерела мінеральних вод, а тому розповсюджена бальнеотерапія та лікування мінеральними комплексами. Було охарактеризовано типологію закладів за характером попиту на них. З огляду на структуру оздоровлених осіб в закладах, то можна сказати, що найбільш розповсюджений тип лікувальної діяльності – це

санаторії (55,9%). Далі за них слідує 22,2% - перебування в санаторіях-профілакторіях, 13,4% – на базах відпочинку. Це говорить про те, що ці заклади є найкраще розвинутими та надають якісне санаторне обслуговування

Комплекси «Синяк» та «Шаян» є одними із найпопулярніших закладів на території Закарпаття. Вони надають якісне обслуговування та мають високий потенціал для розвитку.

Забезпечення ефективного розвитку комплексів "Синяк" та "Шаян" у Закарпатській області має велике значення для розвитку туризму та рекреації в регіоні. Реалізація шляхів підвищення ефективності їх функціонування може принести багато переваг:

1. Покращення інфраструктури та модернізація обладнання дозволить забезпечити більш комфортні умови для туристів і збільшити їх задоволення від перебування в комплексах.

2. Розвиток маркетингових стратегій сприятиме просуванню комплексів "Синяк" та "Шаян" на ринку туризму, залученню більшої кількості відвідувачів і підвищенню їхньої свідомості про ці об'єкти.

3. Розвиток реабілітаційного та інклюзивного туризму відповідатиме потребам людей, які потребують фізичного та психологічного відновлення. Це створить нові можливості для комплексів та сприятиме їх соціальній відповідальності.

4. Залучення інвестицій дозволить здійснити необхідні інвестиційні проекти та покращити якість послуг, що надаються в комплексах.

5. Підвищення якості обслуговування стане ключовим фактором привабливості комплексів для туристів і забезпечить задоволення їхніх потреб та очікувань.

Розвиток і удосконалення функціонування комплексів "Синяк" та "Шаян" мають великий потенціал для повертання більшої кількості туристів, стимулювання економічного розвитку регіону і поліпшення якості життя місцевого населення. Реалізація запропонованих шляхів підвищення

ефективності функціонування цих комплексів є важливим кроком у напрямку розвитку курортно-рекреаційної галузі Закарпаття.

Пріоритетним напрямком розвитку є реабілітаційний та інклюзивний туризм, оскільки після війни буде значна потреба в лікуванні та реабілітації людей, які отримали фізичні та моральні травми. Наявність базових закладів для санаторно-курортного лікування та цілющої природи Карпат створює передумови для розвитку цього напрямку.

Процес розвитку реабілітаційного та інклюзивного туризму потребує значних інвестицій. Тому важливо залучити інвесторів та створити сприятливі умови для їхньої активної участі. При цьому, співпраця з місцевими органами влади та громадськими організаціями є важливим елементом успішного розвитку комплексів.

Додатково, покращення інфраструктури, розширення туристичної інфраструктури, впровадження сучасних маркетингових стратегій та підвищення якості обслуговування є необхідними кроками для забезпечення успіху комплексів "Синяк" та "Шаян". Це допоможе залучити більше туристів, підвищити їхню задоволеність та забезпечити стабільний розвиток цих об'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посібн. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
2. Сухарєв Е. Е. Курортна справа : навч. посібн. М. : Омега-Л, 2011. 224 с.
3. Ветітнев А. М. Курортна справа : навч. посібн. М. : КНОРУС, 2006. – 528 с
4. Рутинський М. Й. Класифікації та типології курортів. *Вісник Львівського університету. Сер. Географічна*. 2007. Вип. 34. 236–246 с.
5. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 р. № 2026-III із змінами і д
- о 6. Рутинський М. Й. Рекреалогія з основами курортології : довідник/ за ред. М. Й. Рутинський. Львів : Фенікс, 2004. 68 с.
- о 7. Лобода М.В. Курортні ресурси України: довідник. К.: Укрпрофоздоровниця, 1999. 334 с.
- н 8. Драчева Е. Л. Спеціальні види туризму. Лікувальний туризм: навч. посібн. М. : Кнорус, 2008. 152 с.
- н 9. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посібн. / за ред. В. Н. Фоменко. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
- я 10. Бойко І.Д, Савранчук Л. А. Туристична курортологія: довідник. Чернівці: Рута, 2007. 558 с.
- и 11. Закарпаття – санаторії та туризм. Статистичний збірник / *Державний комітет статистики України, Головне управління статистики у Закарпатській області*. Ужгород, 2010. 39-58 с.
- в 12. Головка, О. Аналіз особливостей розвитку колективних засобів розміщення Закарпаття. *Електронне наукове фахове видання. Сер. Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 3. 295-299 с.
- с 13. Москаленко, В. Ф. Курортна галузь та перспективи її розвитку: монографія. Київ, 2001. №4. 5-14 с.
- н 14. Курортні ресурси України / за ред. М. В. Лободи. К.:

Укрпрофоздоровниця, «Тамед», 1999. 334 с.

15. Лужанська, Т. Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи: навч. посібн. / за ред. І. Волошина. К.: Кондор, 2008. 385 с.

6. Бальнеологічні курорти та мінеральні води країн Карпатського регіону: довідник. Ужгород, 2000. 84 с.

17. Молнар, О. С. Оцінка наявного туристично-рекреаційного потенціалу рекреаційних зон Закарпаття. *Екологічний вісник*. 2008. № 7. 24-29 с.

18. Закарпаття – санаторії та туризм: Статистичний збірник / за ред. Держ. ком. статистики України, Головне упр. Статистики у Закарпатській обл. Ужгород,

19. Санаторій "Синяк". URL: <https://sanatorii.in.ua/sinjak/> (дата звернення

20. Мацола В.І. Формування і розвиток рекреаційно-туристичного комплексу Закарпатської області: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.10.02 /НАН України Інститут регіональних досліджень. Львів, 1996. 29 с.

21. Курорт "Шаян" URL: <https://sanatorii.in.ua/shajan/> (дата звернення

22. Сочка К.А. Організація рекреаційної діяльності: довідник. Ужгород, 2007. 63 с.

23. Беркович В. І. Тенденції та перспективи розвитку туристично-рекреаційної галузі в Закарпатській області: монографія. К.: Кондор, 2009. № 2.

24. Поп С.С. Природно-ресурсний потенціал Закарпаття. *Екологічний вісник*. 2008. № 5. 30-32 с.

25. Сочка К.А. Шляхи розвитку рекреаційного комплексу Закарпаття в умовах становлення ринкових відносин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Медицина*. Ужгород, 1998. 162-165 с.

26. Харічков С.К. Реформування економічних та організаційних зв'язків у рекреаційно-туристичному комплексі регіону. *Проблеми розвитку курортної*

справи і туризму в Одеському регіоні. Матеріали наукової конференції 29-30 березня 2000 р. Одеса, 2000. С.17-19.

27. Жук М.В., Круль Г.Я. Менеджмент готельно-курортного і туристичного сервісу: довідник. Чернівці: Рута, 2004. 88 с.

28. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: довідник. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.

29. Курортно-рекреаційні зони Закарпаття: довідник. Ужгород, 2000. 235 с.

30. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. навч. посібн. К.: Альтерпрес, 2004. 192 с.

31. Квартальнов В.А. Туризм: довідник. М.: Фінанси та статистика, 2002. 320 с.

32. Кравців В.С., Гринів Л.С., Копач М.В., Кузик С.П. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери: монографія. Львів: НАН України, 1999. 78 с.

33. Мінеральні води Закарпаття. Питне лікувальне використання: довідник. Ужгород, 1997. 174 с.

34. Ведмідь Н. І. Класифікація санаторно-курортних і оздоровчих підприємств: монографія / за ред. Н. І. Ведмідь. К.: Кондор, 2012. № 238. 9–13 с.

35. Ткаченко Т. Особливості управління закладами санаторно-курортної сфери URL: http://www.lnu.edu.ua/faculty/intrel/2008_24/19.pdf (дата звернення

36. Мигалина Ю. Ю. Розвиток санаторно-курортної справи в Україні URL:

37. Курорт Шаян. Медико-реабілітаційний центр Шаян. URL:

Викова Л.М. Курорти Закарпаття: довідник. К.: Здоров'я, 1985. 80 с.

Концепція розвитку санаторно-курортної галузі: Схвалено розпорядженням Кабміну. *Офіц. вісн. України. Сер. Економіка*. 2003. № 17. 123- 129 с.

40. Полчанінова І. Л. Рекреаційні комплекси світу : навч. посібн. Харків : ХНУМГ

ім. О. М. Бекетова, 2018. 108 с.

ДОДАТКИ

Генетична класифікація курортів

